

Ääni rakkaudelle

Kirkolliskokouksen avauspuhe 7.11.2022

Arkipiispa Tapio Luoma

Hyvät kirkolliskokousedustajat,

Venäjän hyökkäys Ukrainaankin on värittänyt vahvasti viime kuukausia. Euroopan muuttunutta turvallisuustilannetta on analysoitu monin tavoin. Uhkat, joiden arveltiin kylmän sodan päättymisen myötä jääneen taka-alalle, ovat jälleen tulleet yleisiksi puheenaiheiksi.

Uhkatekijöistä vaarallisimpia on ydinaseiden käyttö. Monet muistavat, miten ydinsodan pelko vaikutti yleiseen ilmapiiriin 1970- ja 1980-luvuilla. Rauhanmarsseille osallistuminen oli yksi toimintatapa, jolla tuota pelkoa koetettiin käsitellä.

Neljä vuosikymmentä sitten mittaa otti toisistaan kaksi ideologiaa, kommunismi ja kapitalismi, ja kaksi niihin perustuvaa yhteiskuntajärjestelmää. "Kauhun tasapainoksi" nimitetyssä suurvaltasuhteiden tilassa ydinaseet olivat tae siitä, että kumpikaan osapuoli ei tehnyt ydiniskua ensimmäisenä. Venäjän hyökkäyssodan on katsottu osoittavan, että nyt vastakkain eivät enää ole kommunismi ja kapitalismi vaan autoritaarisuus ja demokratia. On kysytty, miten on mahdollista, että kommunistisen yhteiskuntajärjestyksen kaaduttua Venäjällä alkanut demokratiakehitys on nostanut valtaan autoritaarisen, jopa diktatorisen hallinnon, joka ei kaihdakaan vihjailla ydinaseisiin turvautumisesta.

Det har också fästs uppmärksamhet vid att demokratin inte mår bra ens i de länder där den länge har haft en etablerad ställning. Ett tydligt exempel på det här är den politiska situationen i USA. Demokratin är utsatt för missbruk. De politiska rörelser som idealiserar maktfullkomlighet följer

demokratins spelregler, men när de når makten börjar de förstöra de grundläggande element som är nödvändiga för att demokratin ska fungera.

Demokratian peruselementtejä on useita. Ensinnäkin yhteisistä asioista päättävät henkilöt, jotka äänestäjät ovat valinneet edustajikseen. Toiseksi vaalien tulee olla vapaat ja reilut, ja niiden pitää toistua säännöllisesti. Kolmanneksi demokraattisessa järjestelmässä on vallittava ilmaisunvapaus, joka takaa sen, että kansalaiset voivat ilmaista mielipiteensä ilman pelkoa rangaistuksesta tai painostuksesta. Päättäjiä ja yhteiskunnallisia instituutioita sekä siinä vaikuttavia ideologioita on voitava kritisoida. Neljäs kriteeri on se, että kansalaisilla on oltava pääsy erilaisia kantoja edustaviin tiedonlähteisiin. Käytännössä tämä tarkoittaa vapaata tiedonvälitystä, jota päättäjät tai yhteiskunnalliset toimijat eivät pyri vaientamaan.

Demokratian viides kriteeri on toimiva kansalaisyhteiskunta. Ihmisillä tulee olla mahdollisuus ja vapaus muodostaa erilaisia intressiryhmiä, kuten yhdistyksiä tai poliittisia puolueita, tärkeinä pitämiensä asioiden ajamiseksi. Kuudentena demokratian kriteerinä pidetään kansalaisvapauksia, joihin kuuluu muun muassa kaikkien säädetyin iän saavuttaneiden oikeus äänestää yleisissä vaaleissa, asettua vaaleissa ehdolle ja osallistua parhaaksi katsomallaan tavalla edellä mainittujen muiden kriteerien mukaiseen yhteiskunnalliseen elämään.

Kun viime vuosina on puhuttu demokratian kriisistä, huomiota on useimmiten kiinnitetty edellä mainittuun neljänteen kriteeriin, mahdollisuuteen saada monipuolista informaatiota esimerkiksi vapaan median kautta. Vaihtoehtoisten informaatiolähteiden välttämättömyys ei tarkoita sitä, että olisi olemassa vaihtoehtoisia totuuksia siinä mielessä, jossa niistä viime vuosina on puhuttu. Salaliittoteorioiden vaihtoehtoiset totuudet ovat myrkyä demokratialle, jonka perustaan kuuluu yhteinen ymmärrys totuuden lahjomattomuudesta, siitä, että totuutta yhteisen elämän syvimpänä perustana ei voi manipuloida. Demokratia tarvitsee vaihtoehtoisia tulkintoja mutta ei vaihtoehtoisia totuuksia.

Luettelemissani demokratian kriteereissä on toinenkin kohta, jonka toteutumattomuus on vaarallista demokratialle. Demokraattisen yhteiskunnan hyvinvoinnille on oleellista, että kansalaiset osallistuvat sen päätöksentekoon. Jos äänioikeutta vaaleissa ei käytetä, äänestäjien tahto ei pääse kuuluville. Mitä pienempi on äänestysprosentti, sitä heikommin päätöksentekijöiksi valittujen ratkaisut heijastelevat yhteiskunnassa vallitsevaa tahtotilaa ja näkemystä tulevaisuudesta.

Äänestysinnostuksen hiipumista on tutkittu paljon. Erityisesti vakiintuneissa demokratioissa halu osallistua vaaleihin ehdokkaana tai edes äänestäjänä on ollut yleisesti laskemaan päin. Esimerkiksi Suomessa eduskuntavaalien äänestysprosentti on ollut alle seitsemänkymmenen vuoden 1991 vaaleista alkaen. Sitä ennen prosenttiluku oli pitkään yli seitsemänkymmentä prosenttia ja 1960-luvulla jopa yli 80 prosenttia. Pohjoismaisessa vertailussa äänestysprosenttimme jää viimeksi käytyjen parlamenttivaalien osalta kaikkein matalimmaksi. Kun pari kuukautta sitten käydyissä Ruotsin valtiopäivävaaleissa äänestysprosentti oli 84, Suomen eduskuntavaaleissa vuonna 2019 se oli vajaa 69.

Oviljan att rösta kan vara en avsiktlig bojkott av det demokratiska beslutsfattandet. Bakom det här kan det ligga en uppfattning om att det politiska systemet inte tjänar medborgarna och att det inte är till någon nytta att delta. Man tycker att saker och ting inte förändras även om man röstar. Den som är besviken över politiken och de politiska beslutsfattarna, besviken över demokratin som system och över tidigare löften som inte har infriats kanske inte vill använda sin rösträtt.

Äänestysinnostomuus voi olla myös vähemmän tarkoituksellista. Äänestämällä vaikuttamista ei ylipäätään pidetä niin tärkeänä, että vaalit tulisi noteerattua. Kiireet ja muut kiinnostuksen kohteet eivät jätä tilaa ajatukselle, että vaivautuisi äänestysuurnille. Onkin tullut tavaksi puhua "nukkuvien puolueesta".

Alhaiset äänestysprosentit ovat olleet jo pitkään tuttuja kirkollisissa vaaleissa.

Paikkakuntakohtaisia poikkeuksia toki on ollut, eritoten yleisissä papinvaaleissa. Myös seurakuntavaaleissa äänestysprosentit ovat saattaneet nousta joissakin seurakunnissa verrattain korkeiksi. Äänestysprosentti seurakuntavaaleissa ei kuitenkaan koskaan ole noussut kunnallisten tai valtiollisten vaalien tasolle. Runsaat viisikymmentä vuotta sitten vuoden 1970 vaaleissa se oli 19,8. Seuraavissa vaaleissa prosentit laskivat niin, että vuonna 1994 prosentti oli 13, kun se viime vaaleissa 2018 oli 14,4. Vuoden 2014 seurakuntavaaleissa saivat 16-vuotta täyttäneet äänestää ensimmäistä kertaa. Silloin prosentti oli 15,5 kun se edellisissä vaaleissa – siis vuonna 2010 – oli ollut 17.

Kirkossamme on nähty paljon vaivaa, jotta äänestysprosentteja saataisiin nousemaan. Parin viikon kuluttua selviää, millaisiin prosentteihin tällä kertaa ylletään. Äänestysinnostus tai sen puute kirkollisissa vaaleissa selittyy epäilemättä varsin samalla tavalla kuin valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa. Tosin todennäköisesti kirkollisissa vaaleissa äänestämättömyys selittyy

muita vaaleja enemmän pikemminkin kiinnostuksen puutteella kuin tarkoituksellisella boikotoinnilla. Näitä vaaleja ei huomata, tai jos huomataankin, omaa osallistumista ei pidetä tärkeänä.

Äänestysinnokkuutta pohdittaessa on hyvä muistaa, että vaalit ovat hallinnollinen tapahtuma, jota määrittävät tarkkaan määritellyt säännökset. Hallintoa ei useinkaan ole helppo saada kiinnostavaksi. Siksi äänestämiseen kannustettaessa ei ole tarkoitus kutsua ihmisiä osallistumaan niinkään hallintoon vaan osallistumaan niiden linjausten muotoutumiseen, joiden mukaan heille tärkeitä asioita seuraavalla vaalikaudella hoidetaan. Kirkolliset vaalit ovat tärkeitä kirkollisen demokratian kannalta, mutta ne eivät ole tärkeämpiä kuin kaikki se, mihin hallinnon avulla seurakuntien ja kirkon elämässä halutaan vaikuttaa.

Viime kädessä ei ole kyse vaalien kiinnostavuudesta vaan kirkon vetovoimasta. Hallinnollinen toimenpide ei kiehdo, jos asia, jota sen avulla halutaan hoitaa, ei viehätä. Mikä siis voisi olla sellainen kirkon vetovoiman tekijä, jonka voisi ajatella keskeisesti vaikuttavan seurakuntalaisten kiinnostumiseen omasta seurakunnastaan? Mitä pitäisi erityisesti painottaa, kun kirkon hallinnossa mietitään, millaisia ratkaisuja vaikkapa seurakunnissa, kirkkohallituksessa ja kirkolliskokouksessa pitäisi tehdä?

Palaan kylmän sodan aikoihin. Vuoteen 1968 mennessä oli selvinnyt, että kommunistisessa yhteiskuntajärjestyksessä, sellaisena kuin se Neuvostoliitossa ja sen vaikutuspiirissä olleissa niin sanotuissa itäblokin maissa ilmeni, oli vakavia puutteita, jotka tekivät siitä kankean ja byrokraattisen. Valtiota johti yksi ainoa puolue, ja vaikka äänestysprosentit olivat häkellyttävän korkeita, demokratiasta ei voinut puhua. Suunnitelmatalous ei pystynyt reagoimaan riittävän nopeasti ja tehokkaasti ihmisten tarpeisiin. Kaivattiin ihmiskasvoista kommunismia, humaania marxilaisuutta.

Yksi tämänkaltaisia ajatuksia esille tuonut marxilainen humanisti oli tšekkoslovakialainen filosofi Viteslav Gardavsky, joka monien muiden tavoin oli hyvin pettynyt Neuvostoliiton toimiin kotimaassaan Prahan keväänä 1968. Jos kommunismi merkitsi ihmisten tarpeiden ja kaipuun tukahduttamista väkivalloin, jotakin oli pielessä. Gardavsky julkaisi 1970-luvun alussa ehkä tunnetuimman teoksensa *Jumala ei ole vielä kuollut*. Kirjassaan vakaumuksellinen ateisti Gardavsky pohtii, miksi kristinusko on edelleen vetovoimainen eikä osoita sellaisia hiipumisen merkkejä, joita marxilainen uskontoteoria oli esittänyt. Itsekriittisesti hän tarkasteli ateistista

marxilaisuutta maailmankatsomuksena ja totesi, että kommunismilla olisi opittavanaan kristinuskosta yksi tärkeä asia: rakkaus.

Gardavsky määritteli rakkauden omintakeisella tavalla, johon tässä ei ole mahdollisuutta tarkemmin puuttua. Riittää sen toteaminen, että Gardavskylle rakkaus oli se vetovoimatekijä, joka sai ihmiset kokemaan liittymisen johonkin suurempaan yhteisöön mielekkääksi ja itselleen tärkeäksi. Hänen mukaansa kommunismi sai inhimillisemmät kasvot vain siinä tapauksessa, että rakkaus vakuutti ihmiset ideologian humanisuudesta.

Kristillisten kirkkojen on tärkeä kuulla tämä viesti viidenkymmenen vuoden takaa. Kristillisessä uskossa rakkaudella on keskeinen sija, ja siitä epäilemättä puhutaan kirkoissa paljon enemmän kuin monissa muissa yhteisöissä. Mutta miten rakkaus niissä näkyy? Missä määrin rakkaus värittää ihmisten mielikuvia omasta kirkostamme? Lienee selvää, että rakkaudella ei tässä yhteydessä tarkoiteta pelkästään tunnetilaa vaan hyvin perustavaa tapaa asennoitua toisiin ihmisiin, luomakuntaan ja Jumalaan. Rakkaudessa on kyse syvästä kunnioituksesta ja sen mukaisesta toiminnasta, joka ei ensisijaisesti vaadi itselleen vaan on ennen kaikkea valmis antamaan toisille.

Rakkaudesta puhuminen kirkollisissa yhteyksissä voi tuttuutensa takia tuntua itsestäänselvyyksien toistamiselta. Mutta jos Viteslav Gardavsky oli huolissaan kommunismin kovuudesta ja rakkaudettomuudesta, vielä suuremmalla syyllä Jeesuksen seuraajien tulee kantaa huolta omien yhteisöjensä kyvystä elää rakkautta todeksi. On valitettavaa, jos kristitty kynnistyy niin, että rakkaus ei enää tunnu merkitykselliseltä puheenaiheelta, tai jos hänen yhteisönsä näyttäytyy kovana ja luotaantyöntävänä. Apostoli Paavali muistuttaa galatalaiskirjeensä viidennessä luvussa: *”Ainoa tärkeä on rakkautena vaikuttava usko.”* (Gal. 5:6)

Ledorden för församlingsvalet ”Tror, hoppas, älskar” grundar sig på värdena i vår färska strategi. Orden vill övertyga om att det lönar sig att rösta i församlingsvalet, eftersom församlingen vill arbeta för att förverkliga kärleken. Orden uppmuntrar människor till att delta i ett administrativt arrangemang för att deras egna församlingar och hela kyrkan med alla sina medlemmar ska visa kärlek och även respekt för människan, skapelsen och Gud i sitt liv och i sin verksamhet.

Hyvät kirkolliskokousedustajat. Syksyn istuntoviikon aikana vähintäänkin taustalla ajatuksissa ovat sodan kauheudet. Oman lisänsä tunnelmiin tuovat puheet, joissa viitataan ydinaseiden

mahdolliseen käyttöön. Tällaiset näkymät herättävät ymmärrettävästi ahdistusta ja pelkoa. Nyt tarvitaan sitä näkökulmaa, jonka ilmaisee seurakuntavaalien tunnus *Uskottu, toivottu, rakastettu*. Jos kirkko haluaa täyttää tehtävänsä toivon ja valon tuojana tälle maailmalle, se ei voi onnistua tehtävässään eikä pysyä vetovoimaisena ilman kunnioittavaa rakkautta. Tässä hengessä on hyvä toivottaa seurakuntalaiset vaaliuurnille vahvistamaan demokratiaa ja toteuttamaan kristittyjen yhteistä pappetta.